

H. DE BRUIN

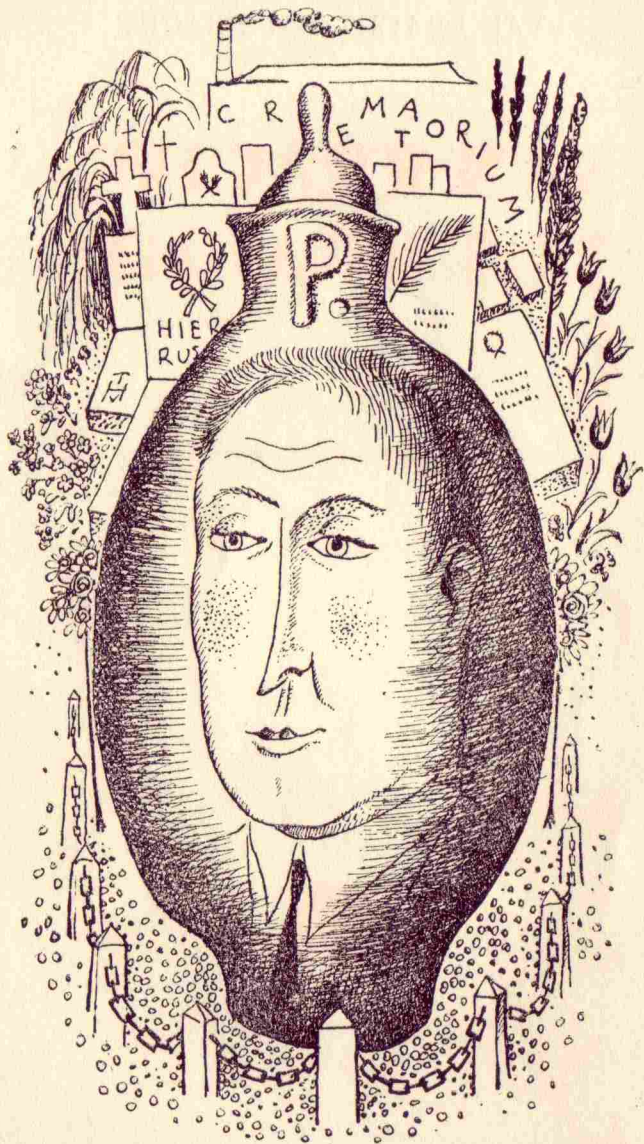
VAN KRACHT TOT KRACHT

*

SCHILDPADREEKS No. 8

VAN KRACHT TOT KRACHT

H. DE BRUIN

VAN KRACHT TOT KRACHT

Met een tekening van
TOON VAN HAM

Schildpad-reeks No. 8

H. DE BRUIJN
TOT KRACHT
VAN KRACHT

Met een tekening van
TOON VAN HAM

Schiedend. No. 8

DE kwestie van de onsterfelijkheid is een zuiver natuurwetenschappelijk probleem en elk natuurwetenschappelijk probleem kan principieel opgelost worden, theoretisch zowel als praktisch. —

Waarschijnlijk zouden deze woorden P. dezelfde vertroosting schenken als een ander deze: de dood is verslonden tot overwinning.

Misschien vond hij, deze uitspraken tezamen lezend, dat zij op elkander geleken. De lust tot deze synthese zou echter uitsluitend aangelegd zijn op een verdonkeremanen van dat geheimzinnige laatste woord ten behoeve van het eerste betoog, dat een koele helderheid heeft waar hij altijd zo wonderlijk van opfrist. —

Het schrijven over de persoon van P. ware gemakkelijker, of zeg: aantrekkelijker, indien er, wat deze bezigheid ten aanzien van de dood betreft, een tussenweg bestond. Als het namelijk mogelijk was dit niet zakelijk-ontledend en niet donker-ontroerd te doen, maar gezellig, dus: zakelijk en ontroerd tegelijk.

P. en de dood evenwel staan in nauwe betrekking tot elkander. Als het ware worden hun gestalten op een wijze zichtbaar als zulke twee die elkaar op een smalle weg tegenkomen en weifelen, de een voor de ander, om op zij te gaan. Worstelen die beiden of wisselen zij een groet? En soms is het, of er toch maar één over het pad ging. En wie dan? —

P. werd, niet geboren, maar dan toch getogen in een zijlaantje van de buitenweg, vlak bij de begraafplaats „Nimmermeer”. Vreemde naam voor zulk een plaats. Een naam zonder eerbied, maar wel met een heimelijk weemoedige resonans. Een titel die nahing in de gedachten en toch onproblematischer werd zodra men dat oord weer, van de weg af over het water heen, aanschouwde: opgehoogd op de drasbodem van een fragment polderland met kikkerslootjes; bomen en wilde hagen langs de berm die met afval van doodkisten was verstevigd; rondom in de wei vervallen schuren, rottende schuiten. —

Knaap nog, zag P. de lijkstaties uit de stadswijk komen, opdraaien en binnengaan tussen de verregende posten van het hek. De hoeden af, dat bijna onwillig gebaar boven een weerloos hoofd, daarna de galmen, als kraaien overwaaierend... hoe kort had het sinistere plezier geduurd van zoiets te imiteren. In een relaas over de omgeving van zijn jeugd kon hij het aanzien en aanhoren van die plechtigheden nog slechts met walging releveren:

— Nare gewoonte; ik zal ze bij testament verbieden om dat met mij te doen. Trouwens... — Doch verzwijgen wij de oplossing, want het is almetal nog te vroeg voor een glimlach, schouderophalen en hoofdschudden. Waarom zullen we onze verbazing

over P. — die natuurlijke mens en als zodanig onzer een — voorbarig met een knipoogje vereffenen?

Hem vergezellend, zal het ons bijwijlen voorkomen of we, in angst en bemoediging, toch ook ons zelf gezelschap hielden. Luister:

Bij ons, zei hij, haalden ze vroeger nog al eens een vent uit de sloot die in een van die woonarkjes thuis hoorde en die, dronken of op donkeravond, de plank gemist had. Stel je voor: dik onder het kroos, soms helemaal berijpt half op de wallekant. En de vrouw stond er bij toe te kijken of zij er zonder schrik van gedroomd had, met bijna de glans van het goede voorgevoel nog in haar slaapogen. Dat heb ik gezien! Maar goëd; een keer op het ijs, toen een lange schooljongen mij aanklampte en in de schemer met me het kanaal opreed — laat die slungel bij me in de buurt wonen en de zoon van de doodgraver zijn — toen griezelde ik toch. En het was een gewone leuke jongen, later zag ik hem natuurlijk elke dag. —

De eerste aanrakingen van P. met de dood, de ongezochte zowel als de opzettelijke, lieten hem een afkeer na van smet, een trek die nu van jongsaf als om zijn dikke mond gekorven staat.

Hij verzette en hardde zich door, waar het ter sprake kwam, de terreintoestand van de begraafplaats, de drainage van zijn gestutte buitenwallen, in bijzonderheden te beschrijven. Zonder meer te laten merken dan die vieze neep langs zijn neus, die hem evenwel aangeboren scheen. —

Doch op een dag bezocht de dood het eigen huis als het ware na een zorgvuldige voorbereiding in alle zindelijkheid; alsof zijn moeder van properheid was gestorven, door dag aan dag van lijf en leven

iets te laten dat men nooit weervindt, Zij lag zo zuiver en tot op de nerf geslonken tussen het linnen, als geboren tot een nieuw rijk van gedante devotie.

Men bestelde haar in een droog witzandig perk op „Vredenhof”, in de luwte van een geschoren haag. Eenmaal 's jaars, op haar geboortedag, stond P. hier en plengde bloemen in een bloesemde tuin.

Het moederloze gezin met P. als jongste lid verhuisde naar een nieuw stadsdeel, het woonde op een étage, uitziend op een plein vanwaar drie of vier straten uitstraalden naar de omtrek, het waterland met werven en industrieën.

De jongen koos de stilste en zindelijkste klasgenoot als kameraad en gewende hem aan zijn ondernemingslust, aan zijn voorzichtigheid die nergens een zweem van lafheid had. P. overlegde alles van te voren en paste daarom ook niet in de troep, die volgens invallen handelt. Aan die zucht, gescheiden en onderscheiden te zijn van de menigte, zijn genoegens hoogstens met één, niet zozeer te delen als wel dubbel te ervaren, zou hij levenslang toegeven.

Het stadsverkeer maakte hem opmerkzaam op snelle gevaren, het gerief van een moderne woning, de toewijding van een oudere zuster, de bescherming van een bijna volwassen broer, omringden hem met gemakken, voorzorg, veiligheid. Wat vroege wijsheid leerden hem de beraadslagingen binnenskamers.

Gevolg: met vijftien jaar een nette jongen, wiens eigendunk niet hinderlijk opviel, omdat hij zijn gekoesterde meningen tussen het gezwam, zoals hij het noemde, verzweeg.

Een buitensporig genieten van het leven werd in P. waarschijnlijk erfelijk belemmerd. Hij kwam voort uit een geslacht van kleinburgers, buitenlui met strenge begrippen. Te beginnen bij zijn vader was weliswaar de kerksheid vervallen, misschien juist door een overmatig bijgebracht besef van de deugzaamheid en haar verdiensten; de familietrek in gelaat, gebaar en gedrag was, bij P. zelf zowaar opvallend, nog orthodox, al deed men dan moeite de stijfheid te sublimeren tot een soort filosofisch beheerste houding.

Deze wijsgerigheid kreeg voor P. gezag vanuit de vader die, vooral sedert zijn weduwnaarsschap, afleiding en troost zocht in de gepopulariseerde natuurkennis, waartussen de mens een nadenkend wezen wordt, gespist op het aantreffen van een eenvoudig oorzakelijk verband, waarbij, als het goed is, teleurstellingen uitgesloten zijn.

— Althans: het ergste moet men immer verwachten. De dood nuanceert het leven, en hoe dit zich daarna voordoet, wie zal het zeggen? Tot die grens houde men open ogen, blijmoedig tegenover het noodlot. God is een verheven Wetgever die men noch moet bedillen noch interpellieren. —

De jonge P. vergat een tijd lang de omgeving van „Nimmermeer”, omdat een ander landschap hem begon te boeien, waar hij wandelde, zwom en als een hartstochtelijk navorser van de natuur vogels en vegetatie naging.

Geheimzinniger dan de dood was hem het leven. Immers tussen de veelvuldige verschijnselen van broedsel en bloei was de dood een bijna simplistisch geval.

Weliswaar bezocht deze gast de familie in een reeks van jaren enige malen, maar als het ware op zulke gezette tijden, dat men wel van te voren de schikkingen kon treffen voor zijn ontvangst.

Oudoom Jakobus ging ter rust na een welbesteed leven en jaren kalmpjes rentenieren. Twee oudtantes overleden in een hofjeskamer, een winter na elkander. Drie mensen op hun jaren gekomen, waarvan men niet anders kon verwachten dan dit: dat zij een avond achter het nachtluchtje zouden insluimeren en ademloos overgaan.

P., op de leeftijd des ondersheids, dus van oordeel dat de dingen een begin hebben, dat men met hun einde moet rekenen en dan verder zien — zag de oude familieleden opgebaard staan tussen een verzameling van belegen herinneringen.

Hij vatte alles in een blik en ontwaarde niets dan dode voorwerpen, met een bijna onmerkbare glans naar het geel, dieprood en groen. Vervolgens bleef hem niet anders dan over te gaan tot het voor hem aantrekkelijkste van zulke gelegenheden: het waarnemen van de nog levenden, hoe zij zich gedroegen en of nu niet aan de dag zou treden wat hij altijd heimelijk bij hen vermoed had: angst, vroomheid, begeerte, zuinigheid, althans een ondeugd die, goed bezien, nauwelijks de moeite loonde. —

Menig jaargenoot van P. zou deze familiesamenkomsten, koste wat het kost, vermeden hebben, maar hij koesterde dergelijke vrezen niet. Integendeel, hij benutte zulke omstandigheden om opvattingen te toetsen over een kant van het daagse leven waar hij met een stijve glimlach heenkeek.

Natuurlijk liet hij, breed van begrip, de ouderen

begaan met de bijpassende gewoonten van hun stijl.

Hij liep in de stoet achter oom Jakobus' hoge lijkwagen, ogen ten hemel om de zon te zien boven de nevelige bossen. Van het kerkhof klepelde de bel, over een half uur was alles voorbij. Tot in de middag heerste in P. een diep zwijgen, zelfs bij het afscheid was hij karig met woorden.

Want niemand sprak zo over de volmaakt geduuceerde orde van dit verscheiden die hijzelf toelaatbaar vond, tenzij in de taal van een gewest leven de werkelijkheid. Men moest zich maar liever aan de realiteit houden; hij dacht aan „Nimmermeer” en aan hetgeen zich in die geschachte moederheuvel afspeelde.

Het overschot van de tweede tante werd daar geborgen, hoewel binnen een metselwerk waarbij men tot enige glorie van het lichaam, dat in het leven niet tot de schamelsten had behoord, aan een bestelde woning kon denken.

Doch P., terwijl hij tussen het groepje manslui stond dat de gefingeerde eerbewijzen bracht, liet schaamteloos zijn ogen over de verzakte zerken gaan en vond per slot al die voorzorgen voor zo'n nette begrafenis maar camouflage voor een uiterst, onverheelbaar lot: na de handschoen de meedogeloze sectie.

Hij rilde, maar misschien nu nog slechts van ergernis. Intussen ontgingen hem de troostwoorden die, meende hij, als lauwe omslagen op de blote hoofden werden gelegd om de denkpijn af te leiden in een zacht, bevrijdend gehuiver. —

P. gevoelde zich alweer fiks. Hij bevond zich trouwens telkens krachtiger. De mensen waren over het

algemeen, op hun levensfeesten, maar ook bij hun doodsplichtigheden, veel te belust. Al was dan hun magere metgezel zelf een gulzigaard, een hongerige die altijd in de buurt van de blozende appels en de gebraden hanen rondzwierf — waarom hem ook te verlokken met zulke vette hompen?

Natuurlijk moest men zijn lijf hoeden door het rein en soepel en bruikbaar te houden als een goed instrument. Maar wat was het helemaal, in zijn bestanddelen ontleed? Bijna niets. Als ochtenddauw in een web. De hitte lost beide op, en waar in dan de spin? —

Zie, het ene ogenblik nog wezen met vorm en kleur, doch na de fatale botsing meteen, als een zeepbel, verstuiven, dat leek P. ideaal.

Het was maar een voorstelling, even bedriegelijk wellicht als welke andere, ze was echter zo licht, dat elk brein haar kon verdragen dat aan metamorfozen denkt die men op heel natuurlijke wijze kan bewerkstelligen.

Hij kende de oplossing al wel, die wij echter nogmaals verzwijgen om nog even ernstig en aandachtig te kunnen blijven.

Waarschijnlijk had P.'s grootvader nog wel, met een als een echo dwalende stem, de honderdzesenveertigste psalm gelezen; waarin na de lofzegging 's mensen adel tegelijk met zijn dubbele veegheid ter sprake komt en waar vervolgens vermeld staat, dat Gods zorg over de verdrukten, de gebogenen en de verlatenen gaat.

P. stond geheel buiten zulke bemoedigingen, maar over het leven nadenkend huldigde hij dezelfde lo-

gica. Hij begon ook met een tamelijke geringschatting van de fysieke en morele betrouwbaarheid van de mens, om vervolgens te beamen, dat er voor zijn bestand tussen de wisselvalligheden van het lot veel beschermende maatregelen nodig waren.

Hoeveel en welke gedachten uit ware liefde tot daden worden, valt niet te zeggen. P., die liefde aanzag voor een fatsoenlijk onderhouden akkoord tussen de seksen, geloofde de mensheid het nuchterst te helpen met verzekeringen: in geval van ziekte, ongeluk, brand, inbraak, schade, en — dat was ontegenzeggelijk zijn sterkste troef — in geval van overlijden. Hij gebruikte de laatste uitdrukking zelden, hij vond haar bij wijze van spreken zo onzinnelijk als een bedstee. Hij hield van helderheid, hij zei: zorg voor de overlevenden. —

Zijn keus voor het assurantiebedrijf werd verder bepaald door een verlangen naar bewegingsvrijheid en voor een niet gering deel allicht door zijn behagen aan het spel met de mensen en hun materiële bekommernissen, waarin ze zich, meestal op komische wijze, bloot gaven.

P. ontwikkelde een paedagogische gave in het onderrichten van velen die van het leven meer verlangden, er meer angsten in leden dan hij, relativist van het onzure type, nodig achtte. Men vond hem doorgaans gezellig, korrekt, een idealist met een juist begrip voor het onvermijdelijke.

Zulke eigenschappen: zijn vlotheid met woorden in die middenzone tussen het banale en het bovennatuurlijke, zijn modern genormaliseerd fatsoen, manlijk maar niet driest, zijn levenslust zonder genotzucht, maakten hem aantrekkelijk in de blauwe

ogen van een burgerdochter, gesteld op een goed, vrij leven en, wat het uiterlijke betref, op het langdurig behoud van een onverflenste jeugd.

Zij trouwden en gaven uiterst voorzichtig toe aan de liefde, om haar natuurlijke bloei zo lang mogelijk ongerept te laten. Het irriteerde sommigen, waaronder familieleden; dat waren natuurlijk zulken die geen kijk op dit fijnzinnig materialisme, geen notie van zijn zindelijkheid hadden, omdat ze niet inzagen hoe alle kweek, hetzij geld of nageslacht, ergens aan de vervuiling prijsgegeven is.

Jawel, zeide men, het is bij die twee een mijden van de zorgen, een ontlopen van de verantwoordelijkheid. Kom, kom: bemerkten ze dan niet, hoe diep deze levenshouding juist in een verantwoordelijkheidsbesef wortelde? Maar natuurlijk, niet in zulk een machtsbegeerte die graag de hele wereld inpalmt, iets liefs zùs, iets moois zò, en het dan per slot niet beheren kan.

En wat de zorgen betref, aan sommige kon men nu eenmaal met de beste wil niet voorbij. Zij kwamen, ook voor P., ondanks zijn oplettendheid.

Er waren kleine moeiten, die hij zichzelf oplegde om zijn levensgevoel enige ballast te verschaffen: het nazinnen over het heil van de mensheid, over arbeidsvreugde, hygiëne, een eenheidsreligie en de wereldvrede. P. werd een beschouwelijk pacifist, met belangstelling voor de meeting indien er kans bestond om er gelijkgezinden aan te treffen. Daar de ervaring leerde dat die kans gering was, hield hij zich voorlopig aan de bridge-avondjes, waar de vrouwen het woord voerden als hij het toestond.

Verder kon men hem bij zomerweer in zijn tuin

vinden, die er bijlag zoals hij waarschijnlijk de wereld had willen hebben: natuur en orde, alles binnen de perken; een klein hoekje achteraf tussen de struiken, waar het dode verborgen ligt om, zonder herinnering, in zijn eigen orde op te gaan.

Hij lachte vaak tegen de buurkinderen over het hek, stelde de karakters vast volgens hun handelingen en maakte gevolgtrekkingen voor de maatschappelijke toekomst. —

Daarna werd P. ziek. Maar misschien wel eerst na vijf of bijna tien jaar waarin hij verwacht had, opeens nu en dan, het te zullen worden. Zijn visie op ziekteverschijnselen was nog slecht gefundeerd. Zij berustte dan toch blijkbaar op vrouwepraatjes. Al zijn vermoedens — de angsten waren bijkomstig, daar had hij langzamerhand verweer genoeg tegen — bleken steeds onnauwkeurig.

P. schaamde zich tegenover de dokter, waar gelukkig weer tegenover stond dat hij enig inzicht oogstte in het zelfbedrog van de neurastheen. De zoveelste waarschuwing om zijn wilskracht te stalen. Aan een besmetting viel hij, hoe kon het anders, willoos ten offer.

Hij liet zich aanstonds in de afzondering dragen en woonde twee maanden in een wit zaaltje met andere patiënten, waar hij minstens drie verschillende wereld- en levensbeschouwingen kon toetsen op haar praktische waarde in het doodsgevaar.

P. bleef met zijn eigen opvatting tevreden; ze had alle standpunten overleefd. Daarvoor was hij ten slotte ook een modern man, en bovendien al weer aan de beterhand.

Evenwel, men had toch moeten rekening houden

met een beschikking voor zijn begrafenis. En die had hij nog nooit openbaar gemaakt, ofschoon ze hem al jaren, jaren voor ogen stond als de zelfbeschikking, waarvoor de Dood-zelf — die Burgerman die óók aan gewoonten went die hem passen — een kleine, verschrikte buiging zou moeten maken.

Misschien is het niet onaardig om, terwijl wij een laatste blik op de persoon van P. slaan, de ogen te lenen van de bureu aan weerszijden, die hem na de kuur weer tussen zijn bloemen hebben zien wandelen: gezond-dik, met een blos als van de eerste zon —; „weet je, zeggen ze 's avonds tegen elkander in het voortuintje,” weet je dat hij, hiernaast, zich laat ... cremeren ... als hij dood gaat?”

Niemand kan het zich goed voorstellen. Vooral nu niet. Ach wat. Daarin is P. juist van hen allen onderscheiden, dat hij het wel kan. Zelfs nu. En zuiver zonder huivering. Het is het mooiste wat er bestaat — na alles. Het is een balans met een grote Nul als uitkomst aan twee kanten, waarbij de fouten niet eens meer ter zake doen.

Natuurlijk willen wij niet weten of P., bij eindbesluit, het zo voor elkaar krijgt als hij zich dat indenkt. Dat is een zeer particuliere aangelegenheid.

Zodra zijn lichaamskracht het gedooft, gaat hij nu ernstig een cursus volgen voor Eerste Hulp. Waarom zou men immers alles wat men is en voelt aan zo'n snelle vernietiging overgeven, zonder eerst nog eens goed na te gaan, hoe het werkt en op hoeveel manieren het gestoord en hersteld zou kunnen worden? Welnu.

COLOPHON

„Van kracht tot kracht” door H. de Bruin
werd gezet uit de letters Ratio Lateina
en Fleischman en gedrukt voor
vrienden en verwanten van
schrijver en uitgever in
den zomer van
1945

